

1. Нові підходи та особливості оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з мовно-літературної освітньої галузі

1.1. Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з української мови: як оцінити роботу з текстом

Юлія РАДЧЕНКО,
методистка Центру методичної та аналітичної роботи

Відповідно до наказу Міністерства освіти й науки України № 1093 від 02.08.2024 року «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання», листа Міністерства освіти і науки України № 1.1/15776-24 від 30.09.2024 року «Про **інструктивно-методичні рекомендації** щодо викладання навчальних предметів /інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році» (додаток 2, мовно-літературна освітня галузь) у підходах до оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, зокрема й щодо опанування української мови, **відбулись істотні зміни**.

Тож оцінювання навчальних досягнень учнів 5-7 класів НУШ з української мови здійснюється **за групами результатів (ГР)**, зазначених у Державному стандарті базової середньої освіти й рекомендаціях щодо оцінювання результатів навчання, а саме:

- взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях (**ГР 1, усно взаємодіє**);
- сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) і використання її для збагачення власного досвіду (**ГР 2, працює з текстом**);
- висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови (**ГР 3, письмово взаємодіє**);
- дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу (**ГР 4, досліджує власне мовлення**).

Окреслений підхід базується на новій парадигмі й потребує нових підходів щодо **здатності вчителя-філолога** здійснювати оцінювання в умовах НУШ, застосовуючи різні форми та інструменти, щоб можна було отримати об'єктивну інформацію про рівень досягнень учнями **обов'язкових результатів навчання певної групи результатів**.

Із метою вдосконалення оцінювально-аналітичної компетентності рекомендуємо кожному словеснику детально ознайомитися з Дорожньою картою учителя / учительки мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5–7 (НУШ) та 8–11 класів для ЗЗСО), розробленою авторським колективом у складі Тетяни Гнаткович, Олени Котусенко, Оксани Опачко

[\(https://zakinppo.org.ua/novyny/dorozhnia-karta-uchytelia-uchytelky-movno-literaturnoi-haluzi-instrumentarii-otsiniuvannia-dlia-5-7-nush-ta-8-11-klasiv-dlia-zzso/\)](https://zakinppo.org.ua/novyny/dorozhnia-karta-uchytelia-uchytelky-movno-literaturnoi-haluzi-instrumentarii-otsiniuvannia-dlia-5-7-nush-ta-8-11-klasiv-dlia-zzso/).

А враховуючи те, що проблема формування читацької грамотності, зокрема й під час вивчення української мови, є однією з найактуальніших (за результатами дослідження PISA-2022, у читанні українські учні показали результат на 38 балів нижчий, якщо порівняти з дослідженням 2018 року; 59% учнів, тобто більшість, досягли лише базового рівня в читанні), особливої уваги потребує саме питання розроблення й застосування такого інструментарію оцінювання, щоб учитель міг не лише отримати об'єктивну інформацію про рівень досягнень учнями за ГР 2, а й перевірити рівень сформованості когнітивних умінь, критичного мислення, як, наприклад, встановлення причинно-наслідкових зв'язків на основі текстових джерел, уміння виокремлювати головне, розрізняти інформацію з різних типів текстів (художні, медіатексти тощо), робити висновки й узагальнення, критично оцінювати інформацію, доцільно використовувати її в різних ситуаціях, послуговуватися нею для спростування чи підтвердження власної позиції тощо.

Саме такі підходи відображені в критеріях, що подані в рекомендаціях щодо оцінювання результатів навчання, затверджених МОН (додаток 2, критерії щодо оцінювання за освітніми галузями, мовно-літературна освітня галузь, **ГР 2, працює з текстом**), де зазначено, що здобувачі освіти повинні вміти оцінювати отриману з різних текстів/медіатекстів інформацію, аналізувати її, доцільно використовувати в різних мовленнєвих ситуаціях, виконувати пошукові, творчі завдання, виявляючи оригінальність, зокрема під час роботи в групі; переконливо аргументувати позицію щодо прочитаного/переглянутого, обстоювати її тощо.

Тож із метою оцінювання **ГР 2 (працює з текстом)** словеснику рекомендовано запропонувати учням **читання мовчки / уголос або інші види діяльності на розсуд учителя, а також обрати різні види читання, зокрема вибіркове, поглиблювальне, ознайомлювальне тощо.**

Читання текстів різних функціональних стилів і мовленнєвих жанрів у різний спосіб, їх аналіз мають систематично здійснюватися під час уроків української мови, що дозволить ефективно реалізувати текстоцентричний підхід і сприятиме формуванню читацької грамотності здобувачів освіти, виявленню в них відповідних прогалин і наданню ефективного зворотного зв'язку на етапі формувального оцінювання. Для того щоб оцінити за семестр результати навчання учнів за ГР 2 (працює з текстом), важливо дібрати текст/медіатекст, який буде цікавим і зрозумілим здобувачам освіти відповідно до їхніх вікових особливостей. Також, враховуючи академічну свободу вчителя у виборі форм, методів, інструментів оцінювання, рекомендуємо словесникам заздалегідь визначати кількість завдань за різними рівнями складності, які б обов'язково передбачали творчий рівень відповідно до критеріїв на максимальний бал – 12 балів.

Під час створення **підсумкової роботи за ГР 2** варто орієнтуватися на завдання, які насамперед перевірятимуть читацьку грамотність здобувачів освіти, а не знання певної мовної теми, у межах якої заплановане проведення зазначеної роботи.

Завдання до тексту можуть бути різними: складання плану, поділ тексту на абзаци (визначення мікротем), добір певних заголовків, які співзвучні з темою чи ідеєю, аналіз смислового ядра тексту, контекстуальних зв'язків, вицлювання інформації, її сортування, аргументування певних позицій щодо проблематики тексту, творче продовження до тексту, дослідження його стилістичних особливостей тощо. Також варто орієнтуватися на певний мовний матеріал, який вивчається, і формулювати завдання, які спрямовують учнів послугуватися певними мовними одиницями для реалізації комунікативної діяльності під час роботи з текстом.

Зі зразками підсумкової роботи за ГР 2 (робота з текстом) можна ознайомитися в Дорожній карті учителя / учительки мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5–7 (НУШ) та 8–11 класів для ЗЗСО (с.18-20).

Також пропонуємо зразок підсумкової роботи з української мови за ГР 2 (**працює з текстом**) як розроблений дидактичний матеріал, що є ілюстрацією нових підходів до оцінювання та прикладом комбінування завдань, які дозволяють перевірити рівень сформованості читацької грамотності учнів.

***Завдання підсумкової роботи з української мови за групою результатів
«Працює з текстом»
(у межах теми «Дієслово», 7 клас)***

Прочитайте текст і виконайте завдання до нього.

Сад наш на історичному місці. За даними всіх переказів і легенд, колись тут, на нашому острові, стояла деякий час Запорозька Січ, вирувало хоробре веселе козацтво. Дуже вдало обрали наші предки собі місце для табору, вже й тоді вони розумілися на тактиці та стратегії!.. Острів, бачите; височіє, мов фортеця, обернута плечима до непрохідних плавнів, а лицем – на південь, до степу. Найдрібнішу кінноту, дику татарву звідси можна було помітити за десятки кілометрів. Мій приятель Роман Романович, викладач історії, запевняє, що саме тут, на нашому острові, писали козаки свою знамениту відповідь турецькому султанові Магомету, який, з дурного ума, запропонував був їм перейти в турецьке підданство. І що лист писався саме тут – це дуже скидається на правду. Ще й ми, закладаючи сад, виорювали плантажними плугами козацькі **пістолі, гармати-салютовки та каламарі**. Один точнісінько такий, як на картині у Рєпіна, наче оце з полотна випав. Приїжджими археологами було знайдено на острові рештки козацьких доменних печей (народний примітив порівняно з сучасними домнами нашого Подніпров'я). А ще пізніше, копаючи льохи для вина, знайшли ми і самого хазяїна Січі – запорожця... Я, Микита Братусь, від них походжу. У глибині серця ношу переконаність, що листа турецькому

султанові було написано не без прямої участі одного з моїх пращурів. Ви запитаете, які в мене дані? Свідків, звичайно, важко виставити, але коли дивлюся я на тих мальованих запорожців, що стоять собі, з'юрмившись довкола писаря, і від душі регочуть, то почуваю, які ми з ними близькі вдачею, характером і навіть поглядами на турка (Олесь Гончар).

1. Визначте стиль мовлення поданого тексту. Обґрунтуйте своє думку.

1 б.

2. Доберіть до тексту заголовок, який співзвучний із його ідеєю.

1 б.

3. Поділіть текст на абзаци. Визначте тему тексту.

2 б.

4. Знайдіть у тексті підтвердження того, що сад, про який іде мова, дійсно міг стояти на історичному місці. Сформулюйте свої аргументи за кількома позиціями.

По-перше,...

По-друге,...

По-третє,...

1,5 б.

5. Про яку рису Романа Романовича йдеться в поданому уривку? Назвіть цю рису.

«Мій приятель Роман Романович, викладач історії, запевняє, що саме тут, на нашому острові, писали козаки свою знамениту відповідь турецькому султанові Магомету, який, з дурного ума, запропонував був їм перейти в турецьке підданство. І що лист писався саме тут – це дуже скидається на правду...»

0,5 б.

6. Поясніть, на чому ґрунтується переконання Микити Братуса, що він походить від запорожців. Які відчуття викликає в Микити усвідомлення того факту, що він має козацьке коріння? Обґрунтуйте свою думку, використовуючи дієслова теперішнього часу. Підкресліть ці дієслова олівцем і надпишіть угорі дієвідміну (3-4 речення).

«Я, Микита Братусь, від них походжу. У глибині серця ношу переконаність, що листа турецькому султанові було написано не без прямої участі одного з моїх пращурів. Ви запитаете, які в мене дані? Свідків, звичайно, важко виставити, але коли дивлюся я на тих мальованих запорожців, що стоять собі, з'юрмившись довкола писаря, і від душі регочуть, то почуваю, які ми з ними близькі вдачею, характером і навіть поглядами на турка».

2 б.

7. У формі вільного есею (5-6 речень) поміркуйте над тим, чому сьогодні для українців надважливо мати історичну пам'ять і не забувати про героїчні сторінки минулого, зокрема добу козацтва?

Використайте різні форми дієслів, зокрема кілька особових дієслів майбутнього часу простої, складної та складеної форми. Позначте ці дієслова у

своєму висловленні, надписуючи вгорі їхні вид (доконаний чи недоконаний) та форму (просту, складну, складену).

4 б.

Усього – 12 балів.

Також рекомендуємо вчителям-філологам опрацювати подані нижче джерела з метою вдосконалення оцінювально-аналітичної компетентності й опанування нових підходів до оцінювального процесу в умовах НУШ, зокрема й за групою результатів «Працює з текстом».

Рекомендовані джерела для опрацювання

1. Гнаткович Т. , Котусенко О. Ю., Опачко О. Дорожня карта учителя / учительки мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5–7 (НУШ) та 8–11 класів для ЗЗСО) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakinppo.org.ua/novyny/dorozhnia-karta-uchytelia-uchytelky-movno-literaturnoi-haluzi-instrumentarii-otsiniuvannia-dlia-5-7-nush-ta-8-11-klasiv-dlia-zzso/>

2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 н. р. № 1.1/15776-24 від 30.08.2024 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66d/ffe/c4c/66dffec4c92d2958213439.pdf>

3. Матеріали Всеукраїнської школи онлайн (відеоурок та конспект до нього). Українська мова. Види читання. Мета читання (отримання інформації, виконання завдань) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=cCTxlZlO_n8

4. Модельні навчальні програми з української мови для 5-9 класів нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitniprogrami/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsyapoetapno-z-2022-roku>

5. Наказ Міністерства освіти й науки України № 1093 від 02.08.2024 року «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>

6. Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/news/rezultati-mizhnarodnogo-doslidzhennya-yakosti-osviti-pisa-2022>

7. Читацька грамотність українських школярів і школярок: чому “просідає” і як цьому зарадити [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/chytatska-gramotnist-ukrayinskyh-shkolyariv-i-shkolyarok-chomu-prosidaye-i-yak-tsomu-zaradyty/>

8. Як заповнювати журнал і виставляти оцінки за групами результатів: переказуємо головне з вебінару МОН про нові рекомендації оцінювання учнів 5–

9-х класів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/yak-zapovnyuvaty-zhurnal-i-vystavlyaty-otsinky-za-grupamy-rezultativ-perekazuyemo-golovne-z-vebinaru-mon-pro-novi-rekomendatsiyi-otsinyuvannya-uchniv-5-9-h-klasiv/>

1.2. Оцінювання за групами результатів з української літератури

*Світлана КЛИМОВА,
методистка Центру методичної та аналітичної роботи*

Державний стандарт базової середньої освіти – це основний документ, у якому можна побачити цілісну картину того, **чого навчати**, а отже, і **що оцінювати**. Зокрема, у додатках до стандарту, крім базових знань, зазначено **групи результатів навчання й орієнтири для оцінювання**. Орієнтири для оцінювання дають змогу формувати й інструменти для оцінювання.

Також у нових стандартах у центрі – обов’язкові результати навчання учнів, які мають реалізовуватися через компетентнісний підхід. Ці вимоги представлено через результати на трьох рівнях:

- **групи результатів** (через які, зокрема, реалізується компетентнісний потенціал мовно-літературної галузі);
- **загальні результати**, які є спільними для всіх трьох рівнів загальної середньої освіти (вони ж визначають навчальний поступ за циклами: 5–6 і 7–9 класи);
- **орієнтири для оцінювання**, на основі яких визначають рівень досягнення результатів навчання на завершення відповідного циклу.

У 2024/2025 н. р. педагогічну громадськість, зокрема вчителів-філологів, чи не найбільше хвилює питання про те, як правильно виставляти підсумкові та семестрові оцінки й заповнювати класні журнали НУШ за групами результатів відповідно до нових рекомендацій, що окреслюють підходи до оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів.

Відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти у наказі МОНУ № 1093 від 02 серпня 2024 року «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» визначаються:

- загальні критерії оцінювання (загальні підходи до встановлення результатів навчання учнів);
- критерії оцінювання за освітніми галузями.

Про критерії оцінювання мовно-літературної освітньої галузі йдеться у додатку 2 цього наказу (https://osvita.ua/doc/files/news/927/92715/Kriteriyi_ukr.pdf)

Якщо попередні критерії оцінювання навчальних досягнень було орієнтовано більше на факти, правила й дані, тобто на знаннєвий компонент, то наразі йдеться про компетентності (знання, уміння, способи мислення, ставлення, цінності).

Інструментами оцінювання в мовно-літературній галузі можуть бути, наприклад, усне опитування (індивідуальне, групове тощо), спостереження, аналіз портфоліо, навчальні проекти, практичні завдання, письмові завдання (тестові з використанням ІТ, комплексного характеру), діагностувальні підсумкові роботи. Зокрема, завдання *початкового рівня* можуть містити розпізнавання, пригадування, відтворення окремих елементів змісту навчання, *середнього рівня* – розуміння та застосування елементів змісту навчання, *достатнього рівня* – аналіз навчальної інформації (класифікацію, порівняння, узагальнення, упорядкування), *високого рівня* – оцінювання навчальної інформації та власної навчальної діяльності, рефлексію.

Процедури проведення оцінювання передбачають формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей, чіткий, доброзичливий та своєчасний зворотний зв'язок, акцентування уваги лише на позитивній динаміці досягнень, визначення форм поточного і підсумкового оцінювання, ознайомлення учнів із критеріями та засобами оцінювання.

Основними видами оцінювання є **формувальне, підсумкове та державна підсумкова атестація** (про ДПА нині не йдеться, адже учні НУШ вчать в 7 класі, а пілотні – у 8).

Формувальне оцінювання. Здійснюється з метою відстеження особистісного розвитку учнів і передбачає використання різних форм:

- самооцінювання;
- взаємооцінювання (оцінювання роботи в групах / парах, під час захисту проєктів);
- оцінювання з використанням карток, піктограм, вікторин, інтелект-карт, шкалювання тощо.

Щоб фіксувати поступ учнів, учителі можуть вести власні нотатки про досягнення дітей, їхню активність на уроках або ж помилки, з якими треба попрацювати додатково.

Завдання для оцінювання потрібно добирати так, щоб можна було отримати об'єктивну інформацію про рівень досягнень учнями обов'язкових результатів навчання певної **групи результатів** (далі – ГР), а саме:

- **ГР 1** – взаємодія з іншими особами усно, сприймання та використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;
- **ГР 2** – сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) і використання її для збагачення власного досвіду;
- **ГР 3** – висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, взаємодія з іншими особами в цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови;
- **ГР 4** – дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу.

Для формувального та поточного оцінювання вчитель може активно використовувати на уроках української літератури тестові технології.

МОН звертає увагу, що **тематичне оцінювання не є обов'язковим**. За потреби його можна проводити для отримання інформації про рівень досягнень очікуваних результатів учнів із певної теми, розділу та використовувати для коригування освітнього процесу.

Підсумкове оцінювання. Метою підсумкового оцінювання є об'єктивне співвідношення фактичних результатів навчання учнів з обов'язковими (очікуваними) результатами навчання, визначеними Держстандартом / модельною навчальною програмою за певний період навчання. Підсумкове оцінювання здійснюється впродовж семестру в різний час і з різною метою та має два види:

- семестрове,
- річне.

Кількість підсумкових робіт учитель встановлює самостійно. Вони можуть охоплювати один, декілька або всі групи результатів мовно-літературної освітньої галузі, визначених у Держстандарті базової середньої освіти. Наприклад, під час підсумкового оцінювання **за семестр** учитель може провести:

- комплексну підсумкову роботу (для її оцінювання можна застосовувати середню арифметичну оцінку з урахуванням динаміки навчальних досягнень учнів або затвердити педагогічною радою свою шкалу оцінювання цього виду роботи);
- запропонувати учням виконати окремі підсумкові роботи для кожної групи результатів (ГР 1, ГР 2, ГР 3, ГР 4);
- поєднати в такій роботі завдання для декількох груп результатів, а для записів у класному журналі використовувати запропоновані скорочення.

За кожною з груп результатів навчання вчитель виставляє оцінку. На підставі оцінок за групами результатів виставляють загальну оцінку за семестр (її можна визначати як середню арифметичну оцінок). Семестрова оцінка може бути скоригованою. Так само семестрові оцінки за визначеними групами результатів виставляють у Свідоцтві досягнень.

Також МОН наголошує, що вивчення текстів з української літератури **напам'ять не є обов'язковою** формою роботи. Тож вимога робити запис про результати перевірки вивчення учнями творів напам'ять із подальшим виставленням оцінок у журналі у стовпці без дати, відповідно, також відсутня.

Контрольні класні твори рекомендовано давати у формі есе, мінітворів щодо розкриття певної проблеми чи образу програмового тексту тощо. Це розвиватиме самостійне творче мислення учнів і дасть їм можливість виконати роботу протягом одного уроку.

Щодо оцінки за письмовий вид роботи: її бажано виставляти всім учням, за усний тим учням, які відповідали протягом уроку.

Оцінка за письмовий твір/есе з української літератури є середнім арифметичним за зміст і грамотність, яку виставляють у колонці з датою написання роботи (*надпис у колонці «Твір», «Есе» не робиться*).

Якщо рівень результатів навчання учня/учениці визначити неможливо (через тривалу відсутність), у класному журналі та свідоцтві досягнень робиться запис «(н/а)» (не атестований(а)).

За умови наявності відповідного технічного забезпечення вчитель може проводити контрольні роботи в електронному форматі (відповідно до наказу МОН від 25.06.2018 № 676 «Про затвердження Інструкції з діловодства у закладах загальної середньої освіти»). Контрольні роботи учнів/учениць в електронному форматі можуть зберігатись у хмарному середовищі протягом навчального року.

Свій варіант щодо того, як організувати процес підсумкового оцінювання, може обрати й затвердити педагогічна рада, адже вчительство та заклади освіти мають автономію.

Орієнтовні зразки завдань для комплексної підсумкової роботи з української літератури за групами результатів

Комплексна підсумкова робота (КПР) проводиться за вивченою темою, розділом. Завдання до такої роботи мають базуватися на компетентнісному підході (знання, уміння, цінності, ставлення) і можуть бути диференційовані з урахуванням таксономії освітніх цілей за когнітивними рівнями. За часом вона може бути розрахована на 1-2 уроки залежно від того, які цілі ставить учитель перед здобувачами освіти.

Як приклад, завдання для підсумкової роботи з української літератури для 7 класу за темою «Історичне минуле України» можуть бути такими.

Усна взаємодія (УВ (ГР 1)) може передбачати завдання:

Письменники та їхні твори

1. Назвіть двох українських письменників, які висвітлювали історичне минуле у своїх творах.
2. Розкажіть про один із таких творів, чим він вас зацікавив?
3. Які сторінки історичного минулого розкриває у своїх віршах Тарас Шевченко? Визначте тему одного з його творів.

Історичні події в художньому творі

1. Розкажіть про відображення будь-якої важливої історичної події в літературі. Розкрийте особливості її зображення письменником.
2. Здійсніть віртуальну екскурсію в будь-який літературно-меморіальний музей Івана Франка. Розкажіть про 2-3 експонати, які відображують історичне минуле України, порівняйте з тим, які історичні елементи містяться в повісті І. Франка «Захар Беркут».

ГР 2 – робота з текстом художнього твору.

Тема: Іван Франко «Захар Беркут»

1. Визначте події повісті «Захар Беркут» у правильній послідовності та пригадайте, про які епізоди йдеться.

А віщий сон Захара Беркута – полювання боярина в тухольському лісі – прохання Максима віддати за нього бояривну – захоплення Максима в полон – напад монголів на Тухлю

Б віщий сон Захара Беркута – полювання боярина в тухольському лісі – захоплення Максима в полон – прохання Максима віддати за нього бояривну – напад монголів на Тухлю

В напад монголів на Тухлю – полювання боярина в тухольському лісі – прохання Максима віддати за нього бояривну – захоплення Максима в полон – віщий сон Захара Беркута

Г полювання боярина в тухольському лісі – прохання Максима віддати за нього бояривну – захоплення Максима в полон – віщий сон Захара Беркута – напад монголів на Тухлю

2. Складіть порівняльну характеристику двох персонажів твору (за вибором).

ГР 3 – письмова взаємодія

Тема: Іван Франко «Захар Беркут» (одне із завдань на вибір)

1. Напишіть лист до одного з героїв твору. У своєму листі спробуйте визначити, чим саме цей персонаж вас зацікавив.

2. Напишіть твір-роздум на будь-яку з тем: «Мій улюблений герой повісті «Захар Беркут», «Сила народу в єдності», «Повість «Захар Беркут» і сучасна Україна».

ГР 4 – дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами.

Випишіть із твору І. Франка «Захар Беркут» кілька діалектизмів, доберіть до них відповідники в сучасній мові. Поясніть, чи виправдано використовує письменник ці діалектизми у власному творі.

Також частина такої роботи може бути запропонована у вигляді тестових завдань.

Окремі приклади оцінювання за групами результатів на уроках української літератури в 5-7 класах НУШ містить «ДОРОЖНЯ КАРТА учителя / учительки мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5–7 (НУШ) та 8–11 класів закладів загальної середньої освіти)» авт. Тетяни Гнаткович, Олени Котусенко, Оксани Опачко, С. 41-50)
<https://drive.google.com/file/d/1A6cYwSQiQ-L9552ABmPtrEtvzG8GoQxM/view>

Окремі зауваги щодо заповнення сторінок журналу та оцінювання

У наказі МОН України № 1093 від 02.08.2024 р. «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» зазначено, що «для формування висновків щодо рівня досягнення обов’язкових результатів навчання за семестр учитель / учителька може запропонувати учнівству:

- 1) **виконати комплексну підсумкову роботу**, завдання якої дозволяють установити результати навчання за всіма групами результатів, визначеними в Критеріях оцінювання за освітніми галузями;
- 2) **виконати окремі підсумкові роботи для кожної групи результатів**, визначеної у Критеріях оцінювання за освітніми галузями».

У МОН пропонують **три моделі оцінювання та заповнення журналу** відповідно до нових рекомендацій: https://znayshov.com/News/Details/Yak_zapovniuvaty_zhurnal_i_vystavlyaty_otsink_y_za_hrupamy_rezultatuv

Розглянемо також такий приклад:

Орієнтовний зразок заповнення журналу

№ зп	Пі учня	01 09	02 09	07 09	08 09	ГР1 17 09	ГР4 22 09	ГР2	Зошит	...	ГР1 15 10	...	Зошит	ГР3 14 11	...	Зошит	ГР4 22 12	ГР3 23 12	ГР2	Зошит	ГР1	ГР2	ГР3	ГР4	I семестр	Скоригована
1	Євген	7		8	5	5	4	8	7		н		5	5	9	6	6	4	7	6	5	8	5	6	6	
2	Ганна		10		8	10	9	9	5		9		5	8		5	10	н	8	5	10	9	8	10	9	
3	Марія	5		4		4	5	7	9	10	8	10	9	8	10	9	10	9	11	10	8	11	9	10	10	
4	Антон	10	9		10	10	9	10	3	5	7	5	3	6	5	3	5	4	6	3	9	8	5	7	7	

Порівняйте, як навчаються учні. Поточні оцінки здобувачки освіти Марії дозволяють простежити її прогрес у навчанні. Тому виставляється **максимальний бал її досягнень за певну групу результатів**.

Наприклад: УВ (17.09) – 4 бали, УВ (15. 10) – 8 балів. Тому з діапазону від 4 до 8 балів за семестр виставляється максимально 8 балів.

Поточні оцінки здобувача освіти Антона дозволяють простежити зниження рівня в навчанні. Тому виставляється або середній бал із користю для учня, або нижчий бал (на розсуд учителя).

Отже, відповідно до нової філософії оцінювання воно постійне та покликане навчати здобувачів освіти: педагогові варто проаналізувати інформацію на основі побаченого й почутого в результаті педагогічного спостереження та справедливо оцінити вміння учнів застосовувати здобуті знання, рівень сформованості наскрізних умінь і цінностей. Тому, відстежуючи поступ дитини, ідентифікуючи недоліки, учитель не занижує оцінку, а навпаки – підтримує, мотивує та виводить здобувача освіти на кращий результат.

1.3. Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти із зарубіжної літератури: як оцінити усну взаємодію

*Оксана РУМЯНЦЕВА-ЛАХТИНА,
старший викладач кафедри методики навчання мов і літератури, доктор філософії зі
спеціальності «філологія», методистка Центру методичної та аналітичної роботи*

У серпні 2024 МОН України затвердило нові рекомендації оцінювання здобувачів освіти для 5-9 класів і нові критерії (наказ МОН № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» від 02 серпня 2024 року), де визначено нові підходи до оцінювання здобувачів освіти 5-9 класів НУШ та критерії оцінювання.

За яким принципом розроблявся інструментарій оцінювання? Орієнтири для оцінювання представлені в Державному стандарті базової середньої освіти, де окреслено інструментарій оцінювання, а саме: визначено загальні результати – конкретні результати – орієнтири для оцінювання. Що і як тепер оцінюватимуть і вимірюватимуть учителі мовно-літературної освітньої галузі? Першою групою результатів мовно-літературної галузі є «Усна взаємодія». Оцінювання усної взаємодії учнів 5-9 класів НУШ – це складний процес, який вимагає від учителя не лише знання предмета, а й уміння спостерігати, аналізувати та об'єктивно оцінювати комунікативні вміння учнів, розуміти й коригувати їхнє сприйняття тексту та здійснювати аналіз інформації. Усна взаємодія в цифрах представлена в такий спосіб: у Державному стандарті маємо **вісім загальних результатів: сприймає усну інформацію [МОВ 1.1], перетворює інформацію з почутого повідомлення в різні форми повідомлень [МОВ 1.2], виокремлює усну інформацію [МОВ 1.3], аналізує та інтерпретує усну інформацію [МОВ 1.4], оцінює усну інформацію [МОВ 1.5], висловлює та обстоює власні погляди, ідеї, переконання [МОВ 1.6], використовує вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок [МОВ 1.7], регулює власний емоційний стан [МОВ 1.8]**. На завершення 9-го класу із загальних результатів маємо **сорок орієнтирів для оцінювання усної взаємодії**. Орієнтири для оцінювання дозволяють відстежувати навчальний поступ учнів (наприклад, на кінець адаптаційного й базового циклів навчання: які зміни орієнтирів оцінювання, чого навчилися здобувачі освіти, чи є динаміка особистісного розвитку тощо).

Оскільки «усна взаємодія» пов'язана з такими базовими знаннями, як комунікація та інформація та спрямована не лише на розвиток комунікативних умінь, але й на аналіз достовірності інформації, тому пов'язана з компетентісно орієнтованим підходом і виражена в таких поняттях, як достовірність, новизна, актуальність і несуперечливість інформації, надійність і ненадійність джерел інформації, явна й прихована інформація, факти і судження, маніпуляція і пропаганда, ситуація спілкування, адресат, адресант, форма і зміст повідомлення, комунікативні наміри співрозмовників, ненасильницька комунікація тощо, учителям необхідно використовувати ті види діяльності, які охоплюватимуть майже всі результати навчання, як от: обґрунтовує свою

позицію щодо почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) з урахуванням власного досвіду та інформації з окремих джерел, які вважає авторитетними [9МОВ1.5.1-4], обґрунтовує свою позицію щодо почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) з урахуванням власного досвіду та інформації з окремих джерел, які вважає авторитетними [9МОВ1.5.1-4]; дослухається до інших думок, демонструючи готовність до зміни власної позиції за умови отримання достатньої аргументації [9МОВ1.5.1-6].

Одним із видів навчальної діяльності під час оцінювання усної взаємодії може бути **дискусія** (дискутування, обговорення почутого/прочитаного /переглянутого; обґрунтування власної позиції, участь у дискусії; участь у дискусії за змістом твору; організація та/або участь у дискусії (очно чи онлайн); дискутування про роль художнього слова в житті людини; дискусії щодо інтерпретації художніх текстів; обговорення історичного і культурного контексту за змістом твору; обговорення почутого /прочитаного/ переглянутого в культурно-історичному контексті та контексті життєвого досвіду; дискусія на тему...; дискусія щодо проблем, порушених у творі; дискусія на основі прочитаних текстів у культурно-історичному контексті й контексті життєвого досвіду), що побудована на засадах **універсального дизайну навчання, тобто залучення – представлення – вираження**.

На етапі **залучення** – це вибір теми разом з учнями, опис «ідеальної» дискусії: озвучення очікувань і уявлень; вибір критеріїв оцінювання результатів; визначення очікуваних результатів: вибір тих умінь, які буде оцінено: спільні для всіх (підсумкове) або індивідуально (формувальне); окреслення перспектив: де і як це буде застосовано надалі; опора на рефлексію: визначення наявного рівня вмінь та окреслення найближчих перспектив поступу.

На етапі **представлення** – використання різноманітного стимульного матеріалу для ініціювання дискусії: художні твори, інформаційні тексти; відеоматеріали; візуальний контент; тривала «переддискусійна» робота: збір інформації, вивчення контексту, дослідження умов, обставин, вихідних даних тощо; опрацювання теоретичного матеріалу про різні види та методики дискутування: **дебати, круглий стіл, панельна дискусія, форум, акваріум, ток-шоу** тощо; перегляд і аналіз відео з дискусіями: науковими, публіцистичними, суспільно-побутовими; проведення з учнями й ученицями інструктажів щодо перебігу дискусії.

На етапі **вираження** – це вибір різновиду дискутування/обговорення; вибір акцентів теми/проблеми; вибір ролей та зміна їх у процесі дискутування: ініціатор, організатор, модератор, учасник, спостерігач, опонент, прихильник; вибір альтернативних форм і способів демонстрування результатів: відеозапис зум-конференції, запис в імprovізованій телестудії...; вибір індивідуальних самотійних завдань, які є підготовчими для участі в дискусії: “Знайди (2-3) аргументи”, “Погодься або спростуй”, “Зміни думку”, “Знайди компроміс”, “Презентуй проблему”, “Оціни ситуацію”, “Виправ помилку”...

Під час оцінювання усної взаємодії **необхідно застосовувати різноманітні завдання**, що дозволить оцінити всі аспекти усного мовлення.

Окрім того, необхідно **надавати зворотний зв'язок**: обов'язково ознайомлювати учнів із критеріями оцінювання та пояснювати, що оцінювалося на конкретному уроці; **залучати учнів до самооцінювання** (це допоможе їм розвивати критичне мислення та бути відповідальними за своє навчання).

Рекомендовані види робіт щодо оцінювання усної взаємодії Як організувати панельну дискусію?

Панельна дискусія – це інструмент для розвитку критичного мислення, комунікативних навичок і залучення учнів до активного навчання. Панельна дискусія може бути інструментом досягнення очікуваних результатів, передбачених групою результатів «усна взаємодія». Щоб організувати панельну дискусію, дотримуйтесь орієнтовного алгоритму, запропонованого нижче.

1. Виберіть тему разом із учнями.
 - **Актуальність:** тема має бути цікавою та релевантною для учнів.
 - **Суперечливість:** тема дискусії має бути суперечливою, викликати різні думки та погляди.
 - **Зв'язок із навчальним матеріалом і сьогоденням:** дискусія має не лише поглиблювати знання, отримані на уроках, але й стосуватися проблем сьогодення.
2. Формування груп учнів/учениць.
 - **Розподіліть ролі:** визначте модератора, який керуватиме дискусією, спікерів, які висловлюватимуть різні погляди, і аудиторію, яка братиме участь в обговоренні.
 - **Дотримуйтесь балансу:** спробуйте сформувати групи, що мають різні погляди на проблему, щоб дискусія була більш жвавою.
3. Підготовка спікерів.
 - **Дослідження:** спікери мають зібрати інформацію та знайти аргументи на підтримку своєї позиції.
 - **Структура виступу:** надайте учням алгоритм стислого виступу, у якому вони чітко висловлюватимуть свою думку й обґрунтовуватимуть її.
4. Підготовка аудиторії.
 - **Питання:** запропонуйте учням заздалегідь підготувати питання до спікерів.
 - **Правила дискусії:** поясніть правила ведення дискусії (толерантність, повага до різних думок, активне слухання, аргументованість висловлювань).
5. Проведення дискусії.
 - **Вступ:** модератор представляє тему та учасників дискусії.
 - **Виступи спікерів:** кожен спікер висловлює свій погляд на проблему.
 - **Обговорення:** аудиторія ставить питання, висловлює різні погляди на проблему. Модератор стежить за дотриманням регламенту й за тим, щоб дискусія була конструктивною.

- **Підбиття підсумків:** модератор підсумовує основні ідеї, висловлені під час дискусії.

Під час проведення панельної дискусії оцінювати можна не тільки змістову частину виступів і рівень комунікативних умінь, але й такі аспекти, як здатність аргументувати свою позицію, уміння слухати й використовувати контраргументи, а також – культуру ведення дискусії.

Отже, панельна дискусія – це не тільки спосіб перевірити знання учнів, але й розвивати їхні м'які навички, які дозволятимуть адаптуватись у соціумі.

Методичні поради

Для дискусії радимо запланувати достатньо часу, створити довірливу атмосферу, щоб учні/учениці почувалися комфортно й не боялися висловлювати свої думки. **Зворотний зв'язок має бути обов'язково:** після дискусії обговоріть з учнями, що їм сподобалося, а що – ні, акцентуйте увагу на сильних сторонах кожного учасника дискусії, конструктивно й толерантно критикуйте слабку позицію.

Інтерактивними елементами дискусії можуть бути й такі форми роботи:

- **«Снігова куля».** Учні по черзі додають свої ідеї до загальної думки.
- **«Карусель».** Учні записують свої думки на аркушах паперу, що стосуються певної проблеми, які потім передають одне одному, потім обговорюють.
- **Дебати.** Розподіліть учнів класу на дві команди, кожна з яких захищає різний погляд на проблему.
- **Сітка Елвермана.** Стратегія спрямована на організацію дискусії в класі та формування в учнів чіткої позиції щодо обговорюваних проблем на рівні дібраних ними аргументів. Учитель формує проблему, над якою працює клас. Для організації роботи учням доречно користуватися таблицею (табл. 1) .

Таблиця 1

Організація дискусії в класі та формування в учнів чіткої позиції щодо обговорюваних проблем на рівні дібраних ними аргументів

Так	Проблема	Ні

У двох стовпчиках «Так» і «Ні» фіксують аргументи, що схвально або заперечно відповідають на проблему. Важливим є те, що кожен учень/учениця робить свій висновок стосовно поставленої проблеми. Стратегія має на меті допомогти вчителю організувати в класі дискусію, а учневі – з'ясувати питання, що винесено на розсуд. Здобувачі освіти мають уміти вільно висловити свою думку та обстоювати її, спираючись на певні факти.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 н. р. № 1.1/15776-24 від 30.08.2024 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66d/ffe/c4c/66dffec4c92d2958213439.pdf>
3. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitniprogrami/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsyapoetapno-z-2022-roku>
4. Наказ МОН від 02.08.2024 № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>

1.4. Оцінювання результатів навчання з іноземних мов учнів/учениць

*Ольга МОЛІНА,
методистка Центру методичної та аналітичної роботи*

Нова українська школа змінює парадигму оцінювання, роблячи акцент на розвитку особистості учня та його готовності до життя в сучасному світі. Сучасна освіта переходить від знаннєвої до компетентнісної моделі. Замість традиційного зазубрювання та підсумкових іспитів сучасна освіта фокусується на розвитку особистості учня та його готовності застосовувати знання на практиці. Оновлені державні стандарти спрямовані на розвиток кожного учня як унікальної особистості. Тому оцінювання в школі більше не обмежується лише перевіркою знань, а включає в себе аналіз особистісного зростання, розвитку вмінь і навичок. Замість традиційних підходів сучасна освіта пропонує більш гнучку систему оцінювання, яка дозволяє враховувати індивідуальні особливості кожного учня та його навчальні досягнення. Педагоги мають можливість створювати індивідуальні освітні траєкторії, спираючись на результати постійного оцінювання компетентностей.

Оцінювання та фіксація результатів навчальних досягнень учнів 5 – 7 класів здійснюється відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання».

Об'єктами оцінювання є результати навчання учнів.

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формувальне, підсумкове оцінювання (семестрове, річне) та державна підсумкова атестація.

Оцінювання здійснюється у процесі навчання (поточне) та на певних його етапах (підсумкове).

Метою формувального оцінювання є відстеження динаміки навчального поступу здобувачів освіти, визначення їхніх навчальних потреб, корегування освітнього процесу задля підвищення ефективності навчання з урахуванням встановлених результатів навчання.

Метою підсумкового оцінювання є співвіднесення фактичних результатів навчання, яких досягли здобувачі освіти, з обов'язковими / очікуваними результатами навчання, визначеними Державним стандартом базової середньої освіти, за певний період.

Оцінювання результатів навчання здійснюється за допомогою різних методів, вибір яких зумовлюється особливостями змісту предмета «Іноземна мова», обсягом (відповідною кількістю навчальних годин), віковими особливостями здобувачів освіти. Зокрема, такими методами можуть бути: усна та письмова взаємодія, виконання письмових завдань (робіт) на основі сприйняття усної інформації та письмових текстів, педагогічне спостереження, навчальні проекти, аналіз учнівського портфоліо, само- та взаємооцінювання.

У дистанційному та змішаному навчанні оцінювання може проводитися через онлайн-тести, відеоконференції та інші цифрові інструменти.

Під час оцінювання слід застосовувати завдання різних когнітивних рівнів:

- на відтворення знань (передбачає відновлення знань із довготривалої пам'яті, розпізнання, пригадування, ідентифікування);
- на розуміння (учні демонструють розуміння фактів (значення слів), які треба запам'ятати);
- на застосування (завдання цього рівня створюють можливості для використання здобутих знань і вмінь у нових навчальних ситуаціях);
- на вміння висловлювати власні судження, ставлення тощо. (На цьому рівні учні демонструють здатність знаходити ефективні рішення для різних проблем і аргументувати висновки, спираючись на власні знання й уміння; застосовувати знання й уміння для створення нового продукту або отримання результату).

Підсумкове оцінювання

Підсумкове оцінювання здійснюється періодично. Кількість підсумкових робіт, час їхнього проведення вчитель / учителька може встановлювати самостійно.

Семестрове оцінювання

Відповідно до наказу МОН № 1093 від 02.08.2024 *«Підсумкове оцінювання за семестр здійснюють за групами результатів навчання, що передбачені Критеріями оцінювання за освітніми галузями (додаток 2), з урахуванням різних форм і видів навчальної діяльності».*

У Свідоцтві досягнень виставляють семестрові оцінки за групами результатів. На підставі оцінок за групами результатів виставляють загальну оцінку за семестр і з кожного навчального предмета / інтегрованого курсу навчального плану освітньої програми закладу освіти».

У Державному стандарті базової середньої освіти групами результатів з іноземних мов визначено:

Сприйняття усної інформації та письмових текстів іноземною мовою в умовах безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування.

Взаємодія з іншими особами в усній і письмовій формі та в режимі реального часу через засоби іноземної мови.

Надання інформації, висловлювання думок, почуттів і ставлення іноземною мовою.

Ці групи результатів співвідносяться з формулюваннями, зазначеними у Свідоцтві досягнень, і повністю відповідають рівням Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, Державному стандарту базової середньої освіти та модельним навчальним програмам.

Оскільки характеристики груп загальних результатів Державного стандарту базової середньої освіти та критерії оцінювання є комплексними, що охоплюють різні види мовленнєвої діяльності, то у Свідоцтві досягнень кожен вид мовленнєвої діяльності, зазначений як окрема група результатів. А саме:

Сприймає усну інформацію на слух / Аудіювання

Усно взаємодіє та висловлюється / Говоріння

Сприймає письмові тексти / Читання

Письмово взаємодіє та висловлюється / Письмо

Відтак у журналі робимо запис одного із запропонованих варіантів того, що є у Свідоцтві досягнень. До прикладу: або «Сприймає усну інформацію на слух» або «Аудіювання».

Зазначені у Свідоцтві досягнень чотири види мовленнєвої діяльності покривають усі групи результатів, зазначені в Державному стандарті та критеріях оцінювання. А критерії оцінювання, у свою чергу, складаються з оцінювання чотирьох видів мовленнєвої діяльності.

Для формування висновків щодо рівня досягнення обов'язкових результатів навчання за семестр учитель / учителька може запропонувати учнівству виконати окремі підсумкові роботи з кожного виду мовленнєвої діяльності або виконати комплексну підсумкову роботу, завдання якої дозволяють установити результати навчання за всіма групами результатів.

Під час укладання календарно-тематичного плану вчитель / учителька визначає дату проведення перевірки рівня сформованості певної групи загальних результатів (контроль аудіювання; контроль говоріння; контроль читання; контроль письма). Рішення про проведення комплексного контролю ухвалює вчитель / учителька залежно від об'єктивних умов здійснення освітнього процесу. У разі відсутності учня / учениці на уроці в день проведення підсумкової роботи оцінка за певну групу загальних результатів ставиться на основі педагогічного спостереження впродовж семестру.

Оцінка за семестр може бути скоригованою.

Річне оцінювання

Підсумкове оцінювання за рік не здійснюють. Річну оцінку виставляють на підставі загальних оцінок за I та II семестри або скоригованих семестрових

оцінок. Річна оцінка не обов'язково є середнім арифметичним оцінок за I та II семестри. *Для визначення річної оцінки потрібно враховувати динаміку особистих досягнень учня і учениці протягом року.*

Річне оцінювання також може бути скоригованим.

Нова українська школа надає школам більшу свободу в організації освітнього процесу, зокрема в оцінюванні. Педагогічні колективи можуть розробляти власні критерії оцінювання, урахувавши особливості своїх учнів і навчального предмета. Головне завдання – забезпечити справедливу та об'єктивну оцінку досягнень кожного учня. Важливо пам'ятати, що оцінювання має бути інструментом для розвитку учня, а не лише для виставлення оцінок. Воно має сприяти мотивації учнів до навчання та формуванню в них позитивного ставлення до іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultatuv-navchannia>
3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/news/opublikovano-metodychni-rekomendatsii-shchodo-vykladannia-navchalnykh-predmetiv-intehrovanykh-kursiv-u-shkolakh>